

**ACORD 1/2019, de 16 de gener, del Ple
del Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

Sobre el documental *Shootball*, emès per la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals en el marc del programa *Sense ficció*, el 12 de juny de 2018, de TV3

Fets

1r. Amb data 9 de juliol de 2018 va tenir entrada al Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) un escrit (Q106/2018), mitjançant correu electrònic, del president de la Fundació Champagnat-Maristes Catalunya, en relació amb l'emissió del documental *Shootball*, emès per la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) en el marc del programa *Sense ficció*, de TV3, el 12 de juny de 2018.

D'acord amb l'escrit presentat, el motiu de la queixa se centra en els aspectes següents:

- "El director del documental *Shootball* utilitza l'engany a l'hora de presentar la proposta als Maristes per aconseguir la participació de la institució. Se n'amaga el veritable objectiu, el format i el contingut."
- "(Minut 24'19") Manuel Barbero dona una versió del que va passar el 2011 presentada com una experiència personal quan ell no hi era [...]"
- "(Minut 24'46") En la mateixa línia, i dins de la descripció de fets no viscuts pels qui els relaten, Barbero diu que els Maristes es van negar a donar informació als Mossos d'Esquadra quan no és cert."
- "(Minut 29'35") L'entrevista a Raimon Novell està totalment dirigida a generar contradiccions i a posar en entredit la postura de la institució i la seva edició en manipula totalment els continguts."
- "(Minut 30'15") Entrevista versionada als Mossos d'Esquadra sense cap garantia de veracitat. Falsa locució sobre el testimoni real."
- "(Minut 32'45") Es fan unes acusacions desaforades contra els Maristes: es va fer ocultació d'informació. Es fan suposicions frivoltzades sobre l'actuació dels Maristes i es fan avaluacions amb criteris presumptament judicials insinuant que hi va haver premeditació en l'actuació."
- "(Minut 35'56") Es fan acusacions i afirmacions dient que els Maristes han pagat a les víctimes a canvi del seu silenci sense proves que ho verifiquin i sense contrastar la informació amb els mateixos Maristes. Ho reforcen amb el testimoni del pare que ell mateix reconeix que no en té coneixement. Això es reforça amb afirmacions gratuïtes amb el director del documental, que dona per bona aquesta tesi sense cap mena de contrast"
- "(Minut 36'50") Surten imatges de membres dels Maristes, amb noms i cognoms, sense cap mena de vinculació amb cap dels temes plantejats, com a reforç de la idea que hi ha molta gent implicada"
- "(Minut 37,26) Afirmacions gratuïtes del director del documental reiterant que hi ha hagut encobriment, sense proves"

- “(Minut 37’45”) Trucada versionada al germà provincial dels Maristes sense cap mena de garantia de veracitat. En tot cas, fruit d’una gravació il·legal i no informada”.
- «(Minut 47’15”) Expressions, afirmacions i sentències per part del periodista d’*El Periódico* Luís Mauri totalment desaforades i no contrastades contra els Maristes: “crimen en sèrie”, “violacions durant 40 anys”. Sense que hi hagi hagut cap procés judicial vinculat a aquest tema.»
- “(Minut 58’10”) L’aparició de La Trinca amb una cançó remata el documental amb un acte de frivolitació absoluta i donant per fet que la cançó era sobre els Maristes”.

La queixa presentada fa referència, també, al *Llibre d’estil* de la CCMA i, en concret, als epígrafs següents:

Guia editorial:

- Els epígrafs, referents als principis professionals, 1.1.3.1.2 *Veracitat i rigor* i 1.1.3.1.5 *Imparcialitat, neutralitat i pluralisme*.
- Els epígrafs corresponents a les pràctiques professionals, 1.2.1.1 *Accés a la informació* i 1.2.1.2 *Identificació professional*.
- L’epígraf 1.2.3.4.1 *Criteris de la informació policial i judicial*.

Manual d’ús:

- En l’apartat sobre informació general: sota *El periodista davant la informació*, l’epígraf 2.1.1.2.1 *Comportament del periodista i imatge del mitjà* i sota *Obtenció de la informació*, l’epígraf 2.1.1.3.3.1 *Informació als col·laboradors*.
- L’epígraf 2.1.7 *Documental televisius*.

2n. Mitjançant l’Informe 52/2018, de 9 d’octubre, l’Àrea de Continguts del CAC ha analitzat “els continguts del documental *Shootball*, dirigit per Fèlix Colomer, emès per TV3 el 12 de juny de 2018, de les 22.04 a les 23.10 hores, en el marc del programa contenidor *Sense ficció*”, que “és un espai contenidor setmanal que emet documentals de producció pròpia i aliena. S’emet per TV3 els dimarts a partir de les 21.55 hores. Està dirigit i presentat per la periodista Montse Armengol”. En particular, l’informe determina que *Shootball* és un “documental amb vocació informativa que s’ocupa de presumptes casos d’abusos sexuals en el marc d’una institució educativa, els Germans Maristes” i que “s’estructura a partir de dues entrevistes que es desenvolupen en paral·lel i de manera independent: al pare d’una víctima i a l’autor confés dels abusos sexuals”.

3r. Amb data 15 d’octubre de 2018, el CAC va trametre un ofici al director de Televisió de Catalunya perquè, en el termini de 15 dies, li fes arribar la informació sobre els motius que van dur a substituir la veu de dues persones entrevistades per telèfon en aquest documental per la veu d’un actor i si aquest doblatge reproduïa literalment les respostes de les persones entrevistades.

Mitjançant escrit de 7 de novembre de 2018, la directora de Comunicació i Relacions Institucionals de la CCMA, tot donant resposta a l’ofici del CAC esmentat més amunt, al·lega que “el documental *Shootball* és una producció de l’empresa CREUETA 119 SCP, la versió televisiva de la qual va emetre la Corporació Catalana de Mitjans

Audiovisuals, SA (CCMA, SA) per raó del contracte d'adquisició de drets d'emissió que va formalitzar amb aquesta empresa" i afegeix que "la direcció de l'espai *Sense ficció* de TV3, programa en el marc del qual es va emetre el documental, va preguntar als autors, prèviament a l'emissió, sobre el doblatge de dues entrevistes telefòniques. La resposta obtinguda va ser que es tractava efectivament d'un doblatge literal fet per indicació del seu advocat".

Fonaments

Primer. Anàlisi de continguts del documental *Shootball*

L'Informe 52/2018 de l'Àrea de Continguts determina que el documental *Shootball* narra els presumptes casos d'abusos sexuals al centre escolar dels Maristes, a partir del cas de Toni Barbero, una de les víctimes del professor del centre, Joaquín Benítez. El fil conductor del documental són les entrevistes, que s'intercalen, a Manuel Barbero, el pare de la víctima esmentada, i a Joaquín Benítez, l'agressor confés. A partir d'aquí el relat s'amplia a altres casos.

Els temes principals que s'aborden durant aquest relat són els següents:

- La denúncia d'abusos sexuals a Toni Barbero i a dos alumnes més.
- El retrat de Joaquín Benítez: la tasca com a professor; la conducta d'abús sexual a menors; la seva vida actual.
- Les investigacions del diari *El Periódico* en relació amb presumptes casos d'abusos sexuals als Maristes.
- Les actuacions judicials i policials.
- Els presumptes casos d'abusos sexuals de l'any 2011 al mateix centre escolar.
- El paper dels Maristes en els casos de presumptes abusos.
- Els efectes dels abusos sexuals en la vida de les víctimes.
- Les diferències entre Joaquín Benítez i Manuel Barbero malgrat haver estat objecte d'abusos sexuals.
- La creació de l'associació Mans Petites, de lluita contra els abusos sexuals a persones menors d'edat, per part dels pares de Toni Barbero".

A continuació, l'informe analitza (i) el posicionament del documental, de conformitat amb els paràmetres següents: sobre Joaquín Benítez; sobre l'actuació judicial i policial; i sobre l'actuació de la institució educativa; (ii) els dos tipus de fonts utilitzades en el documental: persones entrevistades i fonts documentals oficials; (iii) els recursos audiovisuals: tècniques narratives pròpies del periodisme i d'altres de creatives; i (iv) els elements d'espectacularització.

A la vista d'aquesta anàlisi, l'informe conclou establint el següent:

- **Contingut del documental**

El documental **articula un relat** sobre els casos d'abusos sexuals en centres d'una institució educativa que, a partir del reconeixement d'aquesta conducta per part de

Joaquín Benítez, ofereix una visió crítica de l'actuació de les instàncies policials, judicials i de la institució educativa:

L'agressor confés dels abusos es presenta com una persona amb una personalitat manipuladora i perversa que ha causat traumes psicològics en les seves víctimes.

Quant **al paper desenvolupat per l'Administració de Justícia i de la Policia**, l'autor afirma que ha existit una manca de diligència en les actuacions respectives i que una de les conseqüències és que l'agressor confés viu en llibertat.

Pel que fa a la **institució educativa dels Maristes**, el documental critica el que presenta com una actitud de manca de col·laboració amb els Mossos d'Esquadra, qüestiona la no-inclusió en la denúncia del provincial dels Maristes, contra Joaquín Benítez, del reconeixement dels fets per part d'aquesta persona i afirma que el centre va pagar famílies de nens objecte d'abusos a l'escola de Badalona a canvi del seu silenci.

- **Fonts utilitzades**

La construcció d'aquest relat es realitza a partir de les fonts utilitzades (entrevistes i documents oficials) i del contrast dels diversos posicionaments entorn d'aquests fets.

Quant a les fonts, les 16 persones entrevistades aporten el seu punt de vista (personal o qualificat) sobre els fets relatats:

- Es dona veu a les parts en conflicte (agressor confés; víctimes i familiars; institució educativa), tot i que en proporció i format d'intervenció diferents.
- Intervenien persones expertes.

El documental també cita fragments de documents policials i judicials per donar suport a les tesis que defensa.

- **Presència d'entrevistes doblades per un actor**

En dues intervencions telefòniques, el documental substitueix la veu de la persona entrevistada per la veu d'un actor.

En un cas, una veu d'actor que substituiria al que es presenta, de manera indeterminada, com a "caporal dels Mossos d'Esquadra". El contingut d'aquesta locució s'utilitza per argumentar la crítica a l'actuació policial.

En un altre, una veu d'actor substitueix, també, a qui es presenta com a Pere Farré, provincial dels Maristes. En aquest cas, l'entrevista serveix al director del documental per afirmar que aquesta institució educativa admet haver pagat algunes famílies a canvi de silenciar casos d'abusos sexuals.

El documental informa de la inclusió d'una veu d'actor, però en cap moment explicita la causa de la introducció d'aquest sistema. L'ús d'aquest sistema no permet la

persona teleespectadora saber si el contingut de les trucades emeses amb veu interpretada reflecteixen el contingut real o no.

- **Recursos audiovisuals**

A més de la utilització de les entrevistes com a principal recurs de construcció del relat, se n'hi introdueix d'altres, característics d'un documental: episodis de preparació d'entrevistes, ficció de situacions, ús de recursos gràfics, inclusió d'un enregistrament d'una actuació musical.

Un d'aquests recursos gràfics és la creació d'un panell amb noms i fotografies (algunes pixelades) que relacionen persones amb els fets. En aquest cas, totes les persones que hi apareixen, excepte una (el superior general dels Germans Maristes i, per tant, amb responsabilitat sobre la institució educativa) formen part, en algun moment, del relat del fets.

En aquest context de recursos audiovisuals cal emmarcar, també, la inclusió d'una cançó de La Trinca que fa referència a abusos sexuals i que es vincula, mitjançant una sobreimpressió, amb l'estudi en un centre dels Maristes d'un dels integrants del grup.

- **Elements d'espectacularització**

En el marc creatiu que implica un documental, l'obra introdueix algun element d'espectacularització, com ara els primers plans d'una pala, que s'inclouen en la reconstrucció ficcionada d'un viatge de Manuel Barbero a la recerca de l'agressor del seu fill.

D'altra banda, diversos episodis de l'entrevista a Joaquín Benítez aporten elements d'espectacularització al relat, com el xiuxiueig en el qual parla de la seva vida sexual actual o l'escena en què s'agenolla per demanar perdó. Amb tot, aquests són elements que contribueixen a caracteritzar la persona que s'entrevista.

- **Altres aspectes de la queixa**

L'anàlisi de continguts no pot donar resposta als punts de la queixa relacionats amb la informació que la direcció del documental dona al centre escolar per obtenir la seva col·laboració i l'autenticitat o no dels continguts de l'entrevista telefònica al superior general dels Germans Maristes.

Cal tenir en compte, en aquest sentit, que la capacitat inspectora del CAC comprèn els programes i els continguts emesos pels prestadors de serveis de comunicació audiovisual, amb l'objecte d'informar, entretenir o educar el públic en general. La informació que eventualment va trametre prèviament el director del documental *Shootball* a la Fundació Champagnat-Maristes Catalunya en relació amb la seva participació en la producció no va ser emesa per la CCMA. En conseqüència, aquesta informació no és un contingut audiovisual i, subsegüentment, no pot ser inspeccionada per aquest Consell.

Segon. El Llibre d'estil de la CCMA

L'Informe 52/2018 de l'Àrea de Continguts identifica els epígrafs del *Llibre d'estil* de la CCMA els quals la queixa assenyala que són d'aplicació, i que són els següents:

Als epígrafs 1.1.3.1.2 i 1.1.3.1.5 de la *Guia editorial*, en relació amb els principis professionals de la CCMA, s'hi determina el següent:

1.1.3.1.2. Veracitat i rigor

Els mitjans de la CCMA difonem informació contrastada i fidel a la realitat, explicada de manera clara, exacta i precisa.

Prioritzem l'avaluació i l'anàlisi de la informació abans de difondre-la per assolir la credibilitat que ens ha de distingir davant la ciutadania.

No especulem, no fem conjectures i no difonem rumors. Si desconeixem alguna dada rellevant de la informació que oferim, ho diem.

Reconeixem els errors importants i els corregim amb la màxima diligència i donant a la rectificació una rellevància equivalent.

1.1.3.1.5. Imparcialitat, neutralitat i pluralisme

Actuem amb imparcialitat, neutralitat i respecte pel pluralisme. En un conflicte, mantenim l'equilibri raonable a l'hora de donar presència a les parts, sense reduir la informació a la simple cessió acrítica d'espai a aquestes parts. No prenem partit, contextualitzem les notícies i oferim elements de judici a la ciutadania.

L'apartat 1.2.3.4.1 de la *Guia editorial*, assenyala el següent respecte de la informació policial i judicial:

1.2.3.4.1. Criteris

Contextualitzem les informacions judicials i policials per reflectir de manera veraç la incidència social dels fets.

Les pràctiques per obtenir i difondre informació no interfereixen en les investigacions i actuacions policials i judicials, no posen en perill la integritat de les persones i no vulneren el dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge.

En les informacions que difonem respectem el dret a la presumpció d'innocència, tenint present que tothom és innocent mentre un tribunal no dictamini el contrari en una sentència ferma. No fomentem ni difonem judicis paral·lels.

Pel que fa al *Manual d'ús*, el punt 2.1.7. apunta el següent sobre els documentals televisius:

2.1.7. Documentals televisius

En els documentals de no ficció adoptem el punt de vista d'un autor que defensa una tesi i l'argumenta amb proves documentals, amb un objectiu patrimonial.

També considerem documentals els espais de divulgació científica, històrica, cultural, política o esportiva.

En els documentals combinem informació i argumentació, i barregem els recursos narratius periodístics amb els recursos creatius i experimentals.

La llibertat narrativa i formal del documental ha d'anar unida al rigor periodístic i la investigació exhaustiva. El fet de desenvolupar una tesi o adoptar una perspectiva personal no treu que puguem ser fidels a la realitat i respectar els fets. Els arguments o la tesi de l'autor han de ser la conseqüència de l'exposició rigorosa dels fets.

La incorporació de tècniques narratives cinematogràfiques no ha de distorsionar ni falsejar la realitat que es documenta.

Els documentals que produïm i difonem amb vocació informativa estan subjectes als nostres criteris professionals d'obtenció i tractament de la informació.

La independència i la llibertat de creació no poden contravenir els nostres principis editorials.

Com a mitjà públic, reflectim en els nostres documentals l'ampli ventall de qüestions i estats d'opinió que animen el debat en una societat democràtica i, en general, que ajuden a ampliar els horitzons culturals de la població. [...]"

A continuació, l'Informe 52/2018 determina que "En relació amb el *Llibre d'estil* de la CCMA, el documental *Shootball* respon als trets característics que aquest text atribueix a un documental televisiu amb vocació informativa: exposa el punt de vista d'un autor, aporta fonts (testimonis i proves documentals) dels arguments i combina recursos narratius periodístics amb d'altres de creatius.

En el marc d'aquest format televisiu, el documental construeix una tesi a partir del testimoni d'algunes víctimes i de les seves famílies i n'adopta el seu punt de vista. En l'obra s'hi contrasten aquestes idees amb les intervencions de la institució educativa (entrevista a Raimon Novell, director del centre Maristes Sants-Les Corts), de persones expertes i del testimoni de l'agressor confés.

D'altra banda, l'emissió de dues entrevistes telefòniques en les quals les respostes corresponen a la veu d'un actor, sense que se n'expliciti el motiu de la substitució, podrien introduir elements de manca de fiabilitat de la font en relació amb algunes de les tesis que defensa l'autor".

Ateses les consideracions anteriors, l'informe conclou que "els continguts analitzats s'adeqüen, en línies generals, al *Llibre d'estil* de la CCMA en relació amb les característiques d'un documental amb vocació informativa pel que fa al rigor i contrast de la informació, així com a la pluralitat de veus que es mostren, en el context de la defensa d'una tesi formulada sobre la base d'una investigació.

No obstant això, l'emissió de dues entrevistes telefòniques en les quals les respostes s'han substituït per la veu d'un actor, sense que se n'expliciti el motiu, podrien introduir dubtes sobre la fiabilitat de la font en relació amb una de les tesis que defensa l'autor".

Per tot el que s'ha exposat, el Ple del Consell de l'Audiovisual de Catalunya adopta, per unanimitat, el següent

ACORD

1. Constatar que el documental *Shootball*, emès per TV3 el 12 de juny de 2018, no transgredeix les previsions del *Llibre d'estil* de la CCMA analitzades.
2. En relació amb les dues entrevistes telefòniques en les quals les respostes corresponen a la veu d'un actor, sense que se n'expliciti el motiu de la substitució, el Consell recorda a la CCMA que en temes especialment sensibles cal informar, en la mateixa emissió, sobre els motius que han dut a utilitzar recursos audiovisuals que puguin generar confusió.
3. Notificar aquest Acord a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA.
4. Comunicar aquest Acord a la persona reclamant en nom de la Fundació Champagnat-Maristes Catalunya.

Barcelona, 16 de gener de 2019

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari